

COVID-19-dan xilas yolu hələ ki, karantin və vaksinasiyadır

Mütəxəssislərin fikrincə, yoluxucular istisna olunmaqla, hər bir xəstəlik epidemiyası, daha sonra isə pandemiya yaratmır. Ona görə də yoluxucu xəstəliklər zamanı insan özünü nəinki cəmiyyətdən, ilk növbədə, ailədən təcrid etməklə, doğmalarını da qorumaqdadır. Təəssüf ki, bu vacib amil heç də həmişə diqqətdə saxlanılmır. Adi hal kimi qəbul edilən qriplər ağırlaşdırıcı mərhələyə keçib fəsad yaratdıqda “insanın ağılı başına gəlir”, “yol verdim nə qəzanın ağrı-azarını çəkirəm” deyir.

2019-cu ilin dekabr ayında Çindən dünyaya yayılan COVID-19 koronavirusu da pandemiya mərhələsinə keçməmişdən onun ilk daşıyıcılarının laqeydliyi iki ildir ki, bəşəri fəlakətə halına gətirib çıxarıb. Nəinki ölkələrin iqtisadiyyatı çökür, insanlar da kütləvi şəkildə yoluxur və həlak olur.

Pandemiyanın qarşısının alınmasında ötən müddət ərzində həyata keçirilən tədbirlər az olmayıb, onların ən vacib hesab ediləni isə, hələ ki, vaksinasiyadır. Azərbaycan bu prosesdə öndə olan ölkələrdən hesab edilir. Bu ilin əvvəlindən Azərbaycanda da ölkə vətəndaşlarının müəyyən yaş və kateqoriyaya aid hissəsinin vaksinasiya prosesindən keçirilməsi, əlbəttə, tədqirələyicidir. Narahatlıq yaradan odur ki, dünyada vaksinin bölüşdürülməsi məsələsində hələ də haqsızlıqlar davam etməkdədir. Bu barədə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dəfələrlə beynəlxalq tədbirlərdə özünün qətiyyətli mövqeyini ortaya qoyub. Aprelin 26-da BMT-nin Asiya və Sakit Okean üçün İqtisadi və Sosial Komissiyasının 77-ci sessiyasında videoformatda çıxışı zamanı dövlət başçısı bir daha bildirdi ki, bu pandemiya dünya ölkələrini yeni çağırışlarla üz-üzə qoyub.

Ədalətsiz bölgü

Azərbaycanda da ilk günlərdən pandemiya ilə mübarizədə zəruri addımlar atılıb. Bu ilin yanvar ayından etibarən başlanan vaksinasiya prosesində əhalinin müəyyən hissəsi könüllü şəkildə iştirak edib. Bunun nəticəsidir ki, ölkə əhalisinin 14 faizi bu vacib prosese qoşulub. Bu da başqa sözlə, 1.4 milyon vaksindən istifadə deməkdir.

Azərbaycan Prezidentinin xüsusi qeyd etdiyi kimi, yalnız milli səviyyədə həyata keçirilən səylər dünyada pandemiyanın aradan qaldırılması üçün yetərlidir: “Vaksin millətçiliyi”, vaksinin inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında ədalətsiz bölgüsü bizi dərinəndən narahat edir. Dünyada mövcud vaksinin 53 faizi 30-dan çox zəngin dövlət tərəfindən sifariş edililib...”

Dövlət başçısı daha sonra onu da diqqətə çatdırıb ki, BMT-nin İnsan Haqları Şurası Azərbaycan tərəfindən Qoşulmama Hərəkatı adından irəli sürülmüş, ölkələrin vaksinlərə bərabər çıxışı ilə bağlı qətnaməni yekdilliklə qəbul edib. Bundan başqa, Azərbaycan koronavirusla bağlı 30-dan artıq ölkəyə humanitar və maliyyə yardımını da göstərib.

Vaksinin pandemiyanın qarşısının alınmasında oynadığı rola gəlincə deyə bilərik ki, burada hələ də insanların fikirləri birmənalı deyil. Bunu müxtəlif səbəblərlə izah etməyə çalışanlar var. Amma həkimlər bunun heç bir əsası olmadığını qənaətdəndirlər.

Peyvənd immunitet yaradır

Peyvəndlə əsasən iki növ immunitet əldə oluna bilər. Bunlardan biri “effektiv” adlandırılır.

lan immunitətdir ki, o, patogenin ciddi xəstəliklərə yol açmasının qarşısını ala bilər. Digəri infeksiyaların və hətta asimptomatik halların qarşısını ala bilən “sterilizasiyaedici” immunitətdir. O, bütün peyvənd tədqiqatlarında hədəf kimi müəyyən edilərsə də, buna nadir hallarda nail olmaq mümkündür.

Burunda və ya boğazda gizlənə bilən bu viruslar asqırma, öskürmə, öpüşmə və bir siqareti başqa adamla çəkməklə, eyni qab-qacaqdan istifadə olunması zamanı digərlərini yoluxdurma bilər.

Nottingham Universitetinin epidemiologiya professoru Keith Nealin fikrincə, iki meningit peyvəndi xəstəliyin insan tərəfindən yayılıb-yayılmayacağına fərqli təsir göstərə bilər: “Lakin “yaxşı vaksinasiya olunmuş icmalarda” peyvənd vurulan insanlardan yalnız kiçik hissəsi meningitə tutula bilər, çünki immunitətə malikdirlər”.

Peyvəndlənmədən asılı olmayaraq, göy-öskürək, hepatit B, qulaqdibi və (tez-tez, lakin həmişə yox) qripə yoluxmaq mümkündür, baxmayaraq ki bütün bu peyvəndlər insanların ciddi simptomlara məruz qalmasının və ya xəstəxanaya yerləşdirilməsinin qarşısını almaq üçün çox təsirli olur.

“Koronavirusa yoluxma hallarının azalmasının səbəbi karantin, yoxsa peyvənd ilə əlaqədardır?” sualına Keith Nealinin cavabı belə olub: “Qısacası, bunu bilmirik, çünki onlar çox yenidir”.

İndiyə qədər mövcud COVID-19 peyvəndləri, ilk növbədə, yoluxmaların qarşısını almaq qabiliyyəti baxımından qiymətləndirilib. London İmperial Kollecinin immunologiya professoru Danny Altmann isə belə deyir: “Bu o deməkdir ki, hədəflərimiz bir növ praktik olaraq təyin edilib”.

Alimlərə məlumdur ki, COVID-19-a təbii yolla yoluxanlarda əmələ gələn anticisimlər həmin insanları təkrar yoluxmadan heç də həmişə qorumur.

Britaniya səhiyyə işçilərinin apardıqları bir araşdırmaya əsasən, tədqiqat başlayanda bədəndə anticisimlər mövcud olanların 17 faizi təkrar olaraq infeksiyaya yoluxub.

Bu halların təxminən 66 faizi asimptomatik olub, lakin virus daşıyıcısı olanlarda xəstəlik simptomlarının özünü göstərməsi mütləq şert deyil.

“Belə bir virus üçün olduqca çox vaksinin tələb olduğunu düşünürəm” söyləyən D.Altmann daha sonra deyib: “Bunu etmək həqiqətən çətinidir”.

Bəzi peyvəndlər infeksiyanı tamamilə ləğv etməsə də, onun yoluxdurma gücünü azalda biləcəyinə şübhə edənlərin sayı gündən-günə seyrəlməkdədir. Çünki düşüncülər: bunun bir yolu da insan bədəndəki viruslu hissəciklərin sayını azaltmaqdır.

Britaniyada peyvəndlər təsirli olacağı təqdirdə vaksinasianın ilk növbədə aparıldığı ahillərə qayğı göstərilən evlərdə yoluxma hallarının azalacağını gözləyənlər əs deyil. Ancaq burada da müəyyən problemin olduğu düşünülür: “İki amil var: karantin və peyvənd. Yeni onları ayırmaq əslində olduqca çətinidir. Əsas təsiri peyvənd göstərir, yoxsa karantin, yaxud hər ikisi”? Mövcud peyvəndlərin virusun insandan insana keçməsinin qarşısını almaq qabiliyyəti haqqında bildiyimiz müəyyən məlumat var: dünyanın bu sahə üzrə mütəxəssislərinin hələlik gəldikləri qənaət ondan ibarətdir ki, peyvəndlə karantin eyni dərəcədə yoluxmadan xilas yoludur.

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
“Azərbaycan”

